

КЛАСОВИЙ РОЗПОДІЛ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗГІДНО З ЄВРОПЕЙСЬКОЮ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЮ КЛАСИФІКАЦІЄЮ

У міжнародних соціологічних дослідженнях використовують новий інструмент визначення соціального класу – Європейську соціально-економічну класифікацію. У статті викладено історію створення цієї класифікації, її концептуальні й операціональні підстави, описано класові категорії і варіанти їх групування, а також проаналізовано порівняльні результати розподілу класових позицій в Україні, низці країн Східної та Західної Європи на підставі масивів Європейського соціально-го дослідження 2004–2012 років.

Ключові слова: соціальний клас, Європейська соціально-економічна класифікація, розподіл класових позицій.

В международных социологических исследованиях используют новый инструмент определения социального класса – Европейскую социально-экономическую классификацию. В статье излагаются история создания этой классификации, ее концептуальные и операциональные основания, дается описание классовых категорий и вариантов их группировки, а также анализируются сравнительные результаты распределения классовых позиций в Украине, ряде стран Восточной и Западной Европы на основании массивов Европейского социального исследования 2004–2012 годов.

Ключевые слова: социальный класс, Европейская социально-экономическая классификация, распределение классовых позиций.

Recent cross-national research projects have been applying a new measure of social class – the European Socio-economic Classification (ESeC). The paper examines the history of this classification, its conceptual and operational basis. It also gives a detailed description of class categories and their grouping options. Using the data of European Social Survey for the years 2004–2012, the author draws a comparison between the distribution of class positions in Ukraine and in countries of Eastern and Western Europe.

Keywords: social class, European Socio-economic Classification, distribution of class positions.

У сучасному класовому аналізі спостерігаються два тренди: реалізація дослідницьких проектів на основі теоретично та операціонально альтернативних класових схем (Дж. Голдторп, Е.О. Райт, Г. Еспін-Андерсен, М. Севідж, Д. Граскі)¹ і одночасне прагнення до використання єдиної методології визначення соціального класу (роль такого стандарту в класово-фокусованих дослідженнях останніми десятиліттями *де-факто* виконувала схема Голдторпа) [2]. Перший тренд був характерний для етапу, коли в соціології переважали стратифікаційні дослідження національного рівня, і європейські країни розробляли й використовували власні соціально-економічні класифікації. Другий тренд актуалізувався внаслідок постійного розширення Європейського Союзу і необхідності порівняльного моніторингу проблем соціальної нерівності (зокрема зв'язку між класовою структурою і життєвими шансами, такими як здоров'я, освіта, доходи). Це породило потребу в загальновизнаному єдиному інструментарії класового аналізу і значному збільшенні кількості порівняльних міжнародних соціальних проектів з єдиною методологією і дизайном вибірки.

Мету створити інструмент для адекватного порівняння зв'язку соціальної структури і життєвих шансів у різних країнах поставило перед собою Європейське статистичне агентство². У період 2000–2010 рр. створена за ініціативою Євростату група експертів розробила міжнародний стандарт визначення соціального класу – Європейську соціально-економічну класифікацію (European Socio-economic Classification — ESeC) [3]. Керівники групи розробників Д. Роуз і Е. Гарисон

---

¹ У міжнародних проектах (зокрема ESS) координатори рекомендують використовувати всі відомі класові схеми і надають можливості для їх конструювання (у масиви закладено ключові змінні про зайнятість респондента; у відкритому доступі є SPSS-синтаксиси для побудови альтернативних класових схем; напр., див.: [1]).

² Ця робота здійснювалась у рамках Програми статистичної гармонізації, завданням якої є розроблення набору основних змінних і класифікацій для використання в європейській і національних соціальних статистиках. У її рамках вже розробили низку стандартів, зокрема Міжнародний стандартний класифікатор занять (ISCO), Класифікатор видів економічної діяльності (NACE), Міжнародний класифікатор статусу зайнятості (ICSE), Міжнародний стандартний класифікатор освіти (ISCED) (див. веб-сторінки ILO та Eurostat).

рекомендують використовувати її як стандарт порівняльних міжнародних проектів у царині соціальних наук, зокрема Європейського соціального дослідження (European Social Survey – ESS), на базі якого було розроблено й валідизовано цю класифікацію. Окрім міжнародного застосування ESeC може стати прототипом для створення національної соціально-економічної класифікації в країнах, які не мають власного інструмента для цих цілей.

Далі подаємо опис теоретичних й операціональних засад Європейської соціально-економічної класифікації, її класових категорій і варіантів групування, а також проаналізуємо порівняльний розподіл ESeC-класів в Україні, низці країн Східної та Західної Європи на підставі масивів ESS 2004–2012 років.

Концептуальні засади. Роуз і Гарисон перед описом інструмента дають роз'яснення [3, с. 4–6], що термін «соціально-економічна класифікація» є просто описовим для різних класифікацій/схем/індексів, призначених для відображення соціальної стратифікації суспільства. Ці класифікації об'єднує ідея, що в суспільствах з ринковою економікою для формування соціальної нерівності фундаментальне значення має положення індивіда або групи на ринку, насамперед у професійному поділі праці. Оскільки професійну структуру розглядають як основу системи стратифікації, остільки заняття/професію використовують як головний індикатор соціального положення. При цьому ESeC є різновидом категоріальної класифікації, що поділяє населення на дискретне число категорій.

Концептуальною основою для ESeC виступає схема Дж. Голдторпа і його колег, znana як EGP-схема (схема Ериксона–Голдторпа–Портокаро)³. Роуз і Гарисон цей вибір пояснюють тим, що EGP-схема *де-факто* стала стандартним інструментом визначення соціального класу в більшості міжнародних досліджень і визнана як така, що має високу конструктивну валідність (у плані пояснення відмінностей у голосуванні, рівні освіти, стані здоров'я) і критеріальну (здатність виявляти класові відносини на підставі службових відносин і

---

³ Детальний виклад теоретичного обґрунтування EGP-схеми див.: [4; 5, с. 36–48].

трудового контракту) [4, с. 102]. Услід за EGP-схемою ESeC диференціює класові позиції на двох підставах: 1) за відносинами купівлі/продажу робочої сили виокремлюють три базові позиції: *роботодавці* (що купують робочу силу і мають контроль над нею), *самозайняті* (що не купують чужої праці, але й не продають своєї), *наймані працівники* (що продають свою працю роботодавцям і підлягають владі й контролю з їхнього боку); 2) основну увагу в схемі приділено поділу найманих працівників (у сучасних суспільствах вони становлять 80–90% економічно активного населення), що диференційовані за характером їхніх відносин із роботодавцем, регульованих згідно з трудовим контрактом або службовими відносинами [4]. *Трудовий контракт* передбачає відносно короткостроковий обмін зусиль на гроші, при цьому робота працівника здійснюється під наглядом роботодавця в обмін на оплату, відповідно до кількості виробленого продукту або витраченого часу. *Службові відносини* передбачають більш довгостроковий і різноманітний обмін наданих послуг на винагороду, що складається із заробітної плати і додаткових виплат, а також на такі елементи перспективи, як гарантії стабільної зайнятості, чітко визначені можливості кар'єрного просування, пенсійні права. Останніми десятиліттями дедалі більше працівників перебувають у *змішаних формах* відносин зайнятості з роботодавцем, які поєднують елементи трудового договору і службових відносин.

Далі для роз'яснення зв'язку різних груп найманих працівників із формою регуляції їхньої зайнятості Голдторп вирізнув два найважливіших виміри, які диференціюють роботу і потенційно створюють контрактні ризики з погляду роботодавців, — *складність контролю* (ступінь складності вимірювання кількості та якості виконуваної роботи) і *специфіка цінних людських якостей* (навички, компетентність і знання, що необхідні працівникам для виконання своєї роботи й, будучи перенесеними в іншу сферу діяльності, різною мірою зберігають/втрачають свою продуктивну цінність). ESeC-класи найманих розподіляються відповідно до чотирьох можливих поєднань цих вимірів.

Отже, у найбільш розгорнутому вигляді ESeC включає класи (див. табл. 1). У середині схеми локалізована дрібна

буржуазія, яку підрозділяють на галузевій підставі – на малих роботодавців і самозайнятих у сільському господарстві (*клас 5*) та в інших галузях (*клас 4*). Як і в EGP-схемі, велика буржуазія не представлена як окремий клас. Пояснюють це тим, що в ролі великих роботодавців дедалі частіше виступають організації, а не індивіди; вони малодоступні в перебігу масових опитувань; залучені не тільки до підприємницької, а й до управлінської діяльності, що зближує їх позиції з найманими менеджерами класу 1.

Решту класів складають наймані працівники, позиції яких диференційовано за формою контракту зайнятості. Верхні позиції ESeC посідають працівники, зайнятість яких регулюється службовими відносинами – представники так званого «саларіату» або «службового класу» (*класи 1 і 2*) – професіонали, менеджери та адміністратори, а також власники великого бізнесу. Ці заняття відрізняються високим ступенем складності контролю і специфіки людського капіталу. Службові відносини типові для класу 1 (юристи, лікарі, учені, викладачі ВНЗ, інженери, великі держчиновники, менеджери та власники) і в слабшій (модифікованій) формі представлені у класі 2 (шкільні вчителі, соціальні працівники, медсестри, пілоти, журналісти, а також середні менеджери і власники). Нижні позиції ESeC посідають працівники, відносини зайнятості яких побудовані на підставі трудового контракту. У чистому вигляді (коли взагалі відсутні проблеми складності контролю і специфіки людського капіталу) такий договір є типовим для напів- і некваліфікованих робітників (*клас 9*), наприклад, водіїв автомобілів, монтажників, операторів машин, прибиральників, вантажників, пакувальників. У модифікованих формах він характерний для кваліфікованих робітників, або технічних занять нижчого рівня, таких як слюсарі, сантехніки, малярі, водії локомотивів (*клас 8*), а також для працівників рутинної нефізичної праці — це заняття нижчого рівня зайнятості в офісах, магазинах та інших сферах послуг (продавці, провідники, працівники з догляду за дітьми та хворими, охоронці, оператори введення даних) (*клас 7*).

Для решти класів є характерною змішана форма контракту, причому зумовлювана різними причинами. Заняття *класу 3* (допоміжні працівники середнього рівня – секретарі, біб-

Таблиця 1

Класові категорії ESeC*

<i>ESeC-класи</i>	<i>Загальний термін</i>	<i>Вид контракту зайнятості</i>
(1) Великі роботодавці, професіонали, адміністратори та менеджери вищого рівня	Саларіат вищого рівня	Службові відносини
(2) Професіонали, адміністратори та менеджери нижчого рівня, а також супервайзери й технічні спеціалісти вищого рівня	Саларіат нижчого рівня	Службові відносини (модифікований)
(3) Допоміжні заняття середнього рівня	Білокомірцеві працівники вищого рівня	Змішаний контракт
(4) Малі роботодавці та самозайняті працівники	Дрібна буржуазія або незалежні	–
(5) Роботодавці і самозайняті працівники в сільському господарстві	Дрібна буржуазія або незалежні	–
(6) Супервайзери і технічні спеціалісти нижчого рівня	Синьокомірцеві працівники вищого рівня	Змішаний контракт
(7) Заняття нижчого рівня у сфері послуг, торгівлі й офісної роботи	Білокомірцеві працівники нижчого рівня	Трудовий контракт (модифікований)
(8) Технічні заняття нижчого рівня	Кваліфіковані робітники	Трудовий контракт (модифікований)
(9) Рутинні заняття	Напів- і некваліфіковані робітники	Трудовий контракт

* Джерело: [3, табл. 1.1].

ліотекарі, товарознавці) зазвичай не вимагають особливої специфіки людського капіталу, але становлять певні труднощі для контролю (наприклад, вільний графік роботи, як у професіоналів і менеджерів, яким вони асистують). Такі заняття характеризуються багатьма елементами службових відносин, але часто не мають чітких перспектив кар'єри і збільшення винагороди, передбачаючи фіксовану зарплату. Працівники

класу 6 – супервайзери працівників фізичної праці (бригадири, майстри) та технічні спеціалісти нижчого рівня (установники телефонних ліній, виробники високоточних приладів, монтажники електроніки) – відрізняються протилежною комбінацією: чітка структура кар’єри, але відносно строгий контроль, жорсткий режим роботи й оплата відповідно до кількості відпрацьованих годин, подібно до їхніх підлеглих.

Операціоналізація ESeC передбачає чотири змінні, стандартно представлені у міжнародних проектах: «заняття», закодоване на рівні третього знаку на підставі ISCO88; «статус зайнятості», що диференціює категорії найманих працівників, роботодавців, самозайнятих і неоплачуваних сімейних працівників; «кількість найманих працівників», яка розрізняє великих і малих роботодавців за наявністю 10+ і 1–9 працівників відповідно; «позиція на ринку праці», що фіксує наявність/відсутність керівного статусу для розрізнення менеджерів–супервайзерів і працівників без функцій управління чи контролю. Авторами розроблено матрицю, де кожній комбінації цих змінних відповідає клас ESeC. (Інструкція, матриця і синтаксиси для конструювання класів доступні для користувачів на сайті проекту ESeC [<https://www.iser.essex.ac.uk/archives/ESeC/matrices-and-syntax>].)

Групування категорій ESeC. 9-класова версія ESeC може бути як агрегована, так і дезагрегована. До агрегованих версій звертаються або у зв’язку з дослідницькими цілями, або у разі відсутності в масиві певної інформації (наприклад, про статус зайнятості). ESeC можна звести до 6, 5 чи 3 класових категорій. Наприклад, у 3-класовій моделі 9 класів агрегуються так: класи 1 і 2 – зарплат; 3, 4, 5 і 6 – проміжний клас; 7, 8 і 9 – робітничий клас. 9-класова схема може бути й дезагрегованою: якщо аналітикові необхідно ідентифікувати сільськогосподарських працівників окремо від інших, класи 8 і 9 слід підрозділити на 8a і 8b, 9a і 9b, де підкласи 8b і 9b призначені відповідно для кваліфікованих і некваліфікованих сільськогосподарських працівників.

Валідизація ESeC. Важливою частиною проекту зі створення нової класифікації була її валідизація у низці європейських країн (результати відповідних досліджень детально обговорені в: [3, part III, IV]). Ці результати показали, що

ESeC має належну як критеріальну валідність (тобто адекватно вимірює відносини зайнятості), так і конструктну (продемонструвавши в багатьох членах ЄС правдоподібні зв'язки з низкою ключових змінних – доходом, рівнем освіти і охорони здоров'я, ризиком безробіття, бідністю і депривацією), що стало підставою для висновку, що нова класифікація є адекватним інструментом для порівняльного класового аналізу. ESeC розроблена й валідизована для старих країн-членів ЄС, проте автори вважають виправданим її використання для порівняльних цілей і в країнах Східної та Центральної Європи [3, с. 276–280].

Класова структура порівнюваних країн згідно з ESeC. У наведеному нижче порівнянні класових позицій використано 9-класову версію ESeC, згруповану потім у 4 класи. За одиницю аналізу взято зайняте населення – респондентів, що мали на момент опитування оплачувану роботу. Емпіричною базою слугує об'єднаний масив чотирьох хвиль проекту ESS 2004–2012 рр. *Таблиця 2* містить дані 21 країни в агрегованому вигляді — середні показники щодо східно- і західно-європейських країн.

Згідно з ESeC, головні відмінності у класових портретах зайнятого населення постсоціалістичних і західних країн виявляються в розподілі позицій найманих працівників. Так, частка зарплату (класи 1 і 2) у постсоціалістичних країнах оцінюється в межах третини зайнятого населення – в Україні (36,8%), Росії (32,4%) і країнах Східної Європи (30,3%), що досить близько до середнього показника у західних країнах (36,5%). Проте цей усереднений показник радше маскує істотні відмінності всередині цього угруповання: питома вага зарплату в найрозвиненіших країнах Західної Європи (Нідерланди, Бельгія, Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія, Швейцарія, Велика Британія) становить 40–50%, що вдвічі більше, ніж у країнах Південної Європи (Іспанія, Португалія, Греція) – 19–24%. Та сама картина виявляється стосовно проміжного класу (класи 3 і 6): у постсоціалістичних країнах його частка сягає 13–15%, що близько до значень у Південній Європі (13–14%), але в півтора рази менше, ніж у розвинених західних країнах (21–28%). Натомість робітничий клас (класи 7, 8 і 9) у постсоціалістичних країнах (41–47%)

представлений майже так само, як в Іспанії та Португалії (40–51%), що вдвічі більше, ніж у розвинених країнах Західної Європи (20–37%). Окрім відмінностей за питомою вагою в багатьох країнах різняться і внутрішній склад робітничого класу: якщо в постсоціалістичних частки працівників технічних занять (клас 8) і занять у сфері послуг і торгівлі (клас 7) приблизно рівні, то в більшості розвинених країн Західної Європи співвідношення в 1,5–2 рази на користь занять класу 7.

Підбиваючи підсумок класового розподілу найманих працівників, для більшої виразності відмінностей розглянемо співвідношення середніх класів (саларіат і проміжний клас) і робітничого класу. В Україні це співвідношення становить 51% : 44%, у Росії – 48% : 45%, у країнах Східної Європи – 45% : 41%, тобто класові позиції середнього класу з невеликою різницею переважають над позиціями робітничого класу. У країнах Західної Європи навіть у середньому це співвідношення значно більше на користь середнього класу – 58% : 32%. Ще виразнішою є ця перевага в розвинених країнах: 80% : 20% – у Нідерландах, 65% : 27% – у Бельгії, Данії, Норвегії та Швейцарії. А от у Південній Європі спостерігається паритет позицій середнього і робітничого класів, як у постсоціалістичних країнах: 44% : 40% – в Іспанії, 34% : 34% – у Греції й навіть переважання позицій робітничого класу – 34% : 51% – у Португалії.

Істотні відмінності виявляються і за питомою вагою дрібної буржуазії (класи 4 і 5) серед зайнятого населення порівнюваних країн. Її частка в Україні (7,0%) та Росії (5,3%) вдвічі менша, ніж у середньому в країнах Східної Європи (14%), де, правда, частка дрібних роботодавців і самозайнятих не є рівномірною: у Польщі (17,3%) та Словаччині (11,3%) вона в 2,5 рази вища, ніж в Угорщині (7,9%) та Словенії (7,4%). Питома вага дрібної буржуазії відчутно варіює і в західних країнах: у найрозвиненіших вона становить 7–8%, а в країнах Південної Європи – 15–32%.

Зв'язок ESeC-класів і гендеру. Порівняння гендерного профілю класової структури України, Росії, низки східно- і західноєвропейських країн свідчить, що класові позиції, ідентифіковані відповідно до ESeC, гендерно сегреговані в усіх порівнюваних країнах (див. табл. 3). У саларіаті нижчого рівня

Таблиця 2

Класова структура зайнятого населення порівнюваних країн згідно з ESeC у 2004–2012 рр. (%)*

<i>Класи ESeC</i>	<i>Україна</i>	<i>Росія</i>	<i>Східно-європейські країни</i>	<i>Західно-європейські країни</i>
<i>Саларіат, у т.ч.:</i>	36,8	32,4	30,3	36,5
(1) Великі роботодавці, професіонали й менеджери вищого рівня	13,1	13,5	11,1	13,9
(2) Професіонали й менеджери нижчого рівня, супервайзери й технічні спеціалісти вищого рівня	23,7	18,9	19,2	22,6
<i>Проміжний клас, у т.ч.:</i>	13,9	15,2	14,6	21,5
(3) Допоміжні заняття	6,5	7,6	7,8	11,3
(6) Супервайзери й технічні спеціалісти нижчого рівня	7,4	7,6	6,8	10,2
<i>Дрібна буржуазія, у т.ч.:</i>	7,0	5,3	14,0	10,3
(4) Дрібні роботодавці та самозайняті працівники	6,8	5,2	8,3	8,9
(5) Роботодавці та самозайняті в сільському господарстві	0,2	0,1	5,7	1,4
<i>Робітничий клас, у т.ч.:</i>	43,5	47,1	41,1	31,7
(7) Заняття нижчого рівня у сфері послуг, торгівлі та офісної роботи	11,3	13,8	9,8	10,4
(8) Технічні заняття нижчого рівня	12,2	13,9	12,8	7,8
(9) Рутинні заняття	20,0	19,4	18,5	13,5
<i>Усього</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Кількість респондентів	3310	3966	11322	68462

* Дані розраховано для зайнятих респондентів ($m_{nastic}=1$). Дані України та Росії зважені на $dweight$, а східно- і західноєвропейських країн – на комбіновану $var\ weight_2=dweight*pweight$.

(клас 2) в 1,5–2 рази переважають жінки, а вищого рівня — чоловіки, але тільки в західних країнах, а в постсоціалістичних виявляється ґендерний паритет, що видається несподіваним (у EGP-схемі у верхньому службовому класі I чоловіки домінували в усіх країнах [5]). У проміжному класі позиції є ґендерно несиметричними: жінки у 5 разів частіше представлені в допоміжних заняттях середнього рівня (клас 3), а чоловіки – в 1,5–2 рази серед супервайзерів і технічних спеціалістів нижчого рівня (клас 6). Позиції дрібних робо-

давців і самозайнятих (класи 5 і 6) удвічі частіше посідають чоловіки. Робітничий клас у рамках ESeC є ґендерно неоднорідним: заняття нижчого рівня у сфері торгівлі, послуг та офісної роботи (клас 7) у 2–3 рази частіше є жіночими, а технічні (клас 8) більш як у 4 рази і рутинні (клас 9) у 1,5 рази (в постсоціалістичних країнах) частіше є чоловічими.

Таблиця 3

ґендерний профіль класової структури зайнятого населення порівнюваних країн згідно з ESeC у 2004–2012 рр. (%)*

Класи	Україна		Росія		Східно-європейські країни		Західно-європейські країни	
	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки	Чоловіки	Жінки
Саларіат, у т.ч.:	29,8	42,9	25,9	38,4	25,5	36,1	36,9	36,0
(1) Великі роботодавці, професіонали й менеджери вищого рівня	12,5	13,6	14,6	12,4	10,7	11,6	17,1	10,1
(2) Професіонали й менеджери нижчого рівня, супервайзери й технічні спеціалісти вищого рівня	17,3	29,3	11,3	26,0	14,8	24,5	19,8	25,9
Проміжний клас, у т.ч.:	11,7	15,8	11,9	18,5	12,3	17,3	18,5	25,1
(3) Допоміжні заняття	1,9	10,5	2,1	12,8	3,0	13,5	5,7	18,1
(6) Супервайзери й технічні спеціалісти нижчого рівня	9,8	5,3	9,8	5,7	9,3	3,8	12,8	7,0
Дрібна буржуазія, у т.ч.:	9,2	4,9	7,8	2,9	16,8	10,6	13,2	6,8
(4) Дрібні роботодавці та самозайняті працівники	8,9	4,8	7,7	2,8	10,6	5,5	11,2	6,1
(5) Роботодавці та самозайняті в сільському господарстві	0,3	0,1	0,1	0,1	6,2	5,1	2,0	0,7
Робітничий клас, у т.ч.:	49,3	36,5	54,4	40,2	45,3	36,1	31,5	32,0
(7) Заняття нижчого рівня у сфері послуг, торгівлі та офісної роботи	7,3	14,9	7,0	20,2	6,1	14,3	4,9	17,0
(8) Технічні заняття нижчого рівня	18,3	4,9	22,2	6,1	19,4	4,9	12,7	1,9
(9) Рутинні заняття	23,7	16,7	25,2	13,9	19,8	16,9	13,9	13,1
<i>Усього</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>
Кількість респондентів	1554	1755	1919	2049	6133	5182	37327	31133

Висновки. ESeC є новим перспективним аналітичним інструментом, перевагами якого вважають концептуальну строгість (він різнобічніше обґрунтований, ніж більшість інструментів в царині соціальних наук), надійність (підтверджений результатами валідизаційних досліджень), доступність (сконструйований на підставі невеликої кількості гармонізованих змінних), широке охоплення різних груп населення (не тільки зайнятого, а й незайнятого населення), зручність для користувачів (всі похідні матриці та синтаксиси наявні у відкритому доступі). ESeC, безумовно, є для українських дослідників перспективним інструментом вимірювання соціального класу, перш за все в практиці міжнародних досліджень. Порівняльні дані свідчать про близькість профілів класових структур України, Росії та східноєвропейських країн. Водночас фіксуються принципові відмінності постсоціалістичних країн від розвинених країн Західної Європи: головним чином менша питома вага середніх класів (саларіату та проміжного класу) і поряд із тим висока частка робітничого класу, особливо індустріального (попри безперервне скорочення з 1990-х рр. його питома вага все ще більша, ніж у розвинених західних країнах). Слід зазначити також схожість ґендерних профілів класової структури порівнюваних постсоціалістичних країн.

Література

1. *Leiulfsrud H.* Social Class in Europe II: The European Social Survey 2002–2008 / H. Leiulfsrud, I. Bison, E. Solheim // NTNU Social Research in Trondheim & Department of Social Research : Official ESS Report. — Trento University, 2010.

2. *Симончук О.* Тематичні кластери сучасного класового аналізу / О. Симончук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2016. — № 2. — С. 3–25.

3. *Social Class in Europe: An introduction to the European Socio-economic Classification* / D. Rose, E. Harrison (eds.). — L., N.Y. : Routledge, 2010. — 324 p.

4. *Goldthorpe J.* On Sociology: Numbers, Narratives and the Integration of Research and Theory. — Oxford: Oxford University Press, 2000. — P. 206–229.

5. *Симончук Е.* Классовые структуры в сравнительной перспективе / Е. Симончук // Украинское общество в европейском пространстве / Под ред. Е. Головахи и С. Макеева. — К. : Институт социологии НАН Украины, 2007. — С. 33–104.